

15. W. Larry Kenney. Physiology of Sport and Exercise. / W. Larry Kenney, Jack H. Wilmore, David L. Costill. // Human Kinetics, 2019. – 648 p.

Reference

1. Briskin Іu, Odinec' T, Pitin M, Sidorko O. Ozdorovche plavannia: navch. posib. L'viv: LDUFK, 2017. 200 s.
2. Gogliuvata N.O. Programuvannia fizkul'turno-ozdorovchikh zaniat' akvafitnesom z zhinkami pershogo zrilogo viku: avtoref. dis. ... kand. nauk z fizichnogo vikhovannia i sportu: 24.00.02. Kiiv, 2007. 19 s.
3. Miroshnichenko V, Shvec' O, Samolenko T, Sal'nikov O. Dinamika pokaznikiv fizichnogo rozvitku u zhinok 25-35 rokov riznikh somatotipiv pid vplivom zaniat' akvafitnesom. Naukovij chasopis NPU imeni M.P. Dragomanova, 2021; 2(15): 72-5.
4. Pangelova N, Krucevich T, Danilko V. Teoretiko-metodichni osnovi ozdorovchoi fizichnoi kul'turi: navchal'nij posibnik. Pereiaslav-Khmel'nic'kij: FOP Dombrovs'ka Іa.M., 2017. 505 s.
5. Pangelava N, Ruban V, Dias D. Organizacijno-metodichni osoblivosti zaniat' akvafitnesom z dit'mi doshkil'nogo viku. Teoriia i praktika fizichnoi kul'turi i sportu, 2022; 1(1): 53-60.
6. Petrenko N.V. Ozdorovcho-trenuval'na programa z fizichnogo vikhovannia studentiv navchal'nogo viddilennia z "Akvafitnesu" dlia vishchikh navchal'nikh zakladiv : metod. rekom. Sumi: Vid-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 2013. 44 s.
7. Savka VG, Rad'ko MM, Vorobjov OO. Sportivna morfologija: navch. posib. Chernivci: Knigi-KhKhI, 2007. 196 s.
8. Aquatic Fitness Professional Manual. Illinois: Human Kinetics, 2018. 420 p.
9. Furman YM, Miroshnichenko VM, Bohuslavska VY, Gavrylova NV, Brezdeniuk OY, Salnykova SV, Holovkina VV, Vypasniak IP, Luts'kyi VY. Modeling of functional preparedness of women 25-35 years of different somatotypes. Pedagogy of Physical Culture and Sports. 2022; 26(2): 118-25. <https://doi.org/10.15561/26649837.2022.0206>
10. Kashuba V, Andrieieva O, Hakman A, Grygus I, Smoleńska O, Ostrowska M, Napierała M, Hagner-Derengowska M, Muszkieta R, Zukow W. Impact of Aquafitness Training on Physical Condition of Early Adulthood Women. *Physical Education Theory and Methodology*, 2021; 21(2): 152–7. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.2.08>
11. Miroshnichenko VM., Salnykova SV, Brezdeniuk OY, Nesterova SY, Sulyma AS, Onyshchuk VE, Gavrylova NV. The maximum oxygen consumption and body structure component of women at the first period of mature age with a different somatotypes. *Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*, 2018; 22(6): 306-12. DOI: <https://doi.org/10.15561/18189172.2018.0605>
12. Miroshnichenko VM, Brezdeniuk OY, Golovkina VV, Romanenko OI, Chekhovskaya YS. Functional fitness of women of the first period of adulthood under the influence of aqua fitness. *Health, Sport, Rehabilitation*, 2021; 7(1): 19-27. DOI: <https://doi.org/10.34142/HSR.2021.07.01.02>
13. Salnykova S, Hruzevych I, Bohuslavska V, Nakonechnyi I, Kyselytsia O, Pityn M. Combined application of aquafitness and the endogenous-hypoxic breathing technique for the improvement of physical condition of 30-49-year-old women. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 2017; 17(4):288: 2544-52. DOI:10.7752/jpes.2017.0428
14. Tittel K., Wutscherk H. Anthropometric factors. Strength and power in sport. Blackwell: Sci. Publ., 1991: 180-96.
15. W. Larry Kenney, Jack H. Wilmore, David L. Costill. Physiology of Sport and Exercise. Human Kinetics, 2019. 648 p.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.03(161).28
УДК: 796.32/35.093.001.8(045)

Мітова О.О.

**доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро**

Малоїван Я.В.

доцент Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро

Ханюкова О.В.

**кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро**

Івченко О.М.

**кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Український державний хіміко-технологічний університет, м. Дніпро**

Раковська І.А.

**старший викладач кафедри спортивних ігор
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, м. Дніпро**

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОМАНДНИХ СПОРТИВНИХ ІГРАХ

У статті проаналізовано стан проблеми використання різних підходів до оцінки змагальної діяльності в командних спортивних іграх. Мета дослідження - проаналізувати сучасні підходи до оцінки змагальної діяльності в командних спортивних іграх на основі науково-методичної літератури. Методологія дослідження: аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, аналіз комп'ютерних програм аналізу змагальної діяльності, системний метод, узагальнення та систематизація даних. Результати дослідження. В ході аналізу науково-методичної літератури виявлено резерви для подальших наукових розробок з даного напрямку, а саме до розробки системи комплексного контролю змагальної діяльності юних баскетболістів, підґрунтям до якої повинні бути: сучасні тенденції розвитку дитячо-юнацького баскетболу (зміни правил гри, спеціальний регламент змагань з урахуванням вікових

особливостей, календар змагань протягом річного циклу, обсяг ігор); неузгодженість змісту сучасних техніко-тактичних дій з контрольними тестами (вивчається одне – контролюється інше); відсутність диференційованого підходу до підбору тестів залежно від віку та етапу підготовки, періоду річного циклу; відсутність комплексної оцінки спеціальних здібностей, що впливають на ефективність змагальної діяльності (оцінка теоретичної підготовленості, психологічного стану, спеціальної психологічної підготовленості); відсутність програми оцінки техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності, розробленої спеціально для контролю опанування діями з урахуванням завдань етапу багаторічної підготовки юних баскетболістів та специфічних особливостей командної гри. Висновок. У дослідженні була зроблена спроба визначити базові елементи системи оцінки змагальної діяльності у командних спортивних іграх, яка, безумовно надалі може бути вдосконалена та розширена.

Ключові слова: підходи, змагальна діяльність, команди, спортивні ігри.

Mitova O., Maloyvan Ya., Khaniukova O., Ivchenko O., Rakovska I. Approaches to assessing competitive activity in team sports games. The article analyzes the state of the problem of using different approaches to the assessment of competitive activity in team sports games. The purpose of the study is to analyze modern approaches to the assessment of competitive activity in team sports games based on scientific and methodological literature. Research methodology: analysis of special, scientific and methodological literature, analysis of computer programs for the analysis of competitive activity, systematic method, generalization and systematization of data. Research results. In the course of the analysis of the scientific and methodological literature, reserves for further scientific researches in this area were revealed, namely the development of a system for comprehensive control of the competitive activity of young basketball players, the basis of which should be: modern trends in the development of children's and youth basketball (changes in the rules of the game, special regulations of competitions taking into account age characteristics, the calendar of competitions during the annual cycle, the amount of games); inconsistency of the content of modern technical and tactical actions with control tests (the one is studied - the other is controlled); the absence of a differentiated approach to the selection of tests depending on the age and stage of preparation, the period of the annual cycle; lack of a comprehensive assessment of special abilities affecting the effectiveness of competitive activity (assessment of theoretical preparedness, psychological state, special psychological preparation); lack of a program for evaluating technical and tactical actions during competitive activity, designed specifically to control the mastery of actions taking into account the tasks for the multi-year training stage of young basketball players and the specific features of team playing.

Conclusion. In the study, the attempt to determine the basic elements of the system for evaluating competitive activity in team sports games, which, of course, can be improved and expanded in the future was made.

Key words: approaches, competitive activity, teams, sports games.

Постановка проблеми. Аналіз літературних джерел. Одним з актуальних завдань сучасної теорії і практики командних спортивних ігор є пошук інформативних критеріїв оцінки змагальної діяльності спортсменів. Будь-які управлінські дії, спрямовані на підвищення ефективності змагальної діяльності, малоєфективні без наявності точних, а головне об'єктивних даних, що відображають особливості поведінки спортсменів і команди в матчі [2, 5, 6, 9, 12].

Командні ігрові види спорту мають одну з найбільш складних структур змагальної діяльності. Спортсменам доводиться виконувати величезну кількість техніко-тактичних дій, постійно взаємодіяти з партнерами по команді, оперативно коригувати свої дії і характер гри, залежно від дій суперника і розвитку самого поєдинку [1, 4, 13].

Процес об'єктивного оцінювання змагальної діяльності у командних спортивних іграх ускладнюється ще й тією обставиною, що підсумковий командний результат в матчі, як правило, не є тим інформативним показником, який відображає особливості гри кожного конкретного спортсмена. Одні спортсмени можуть зіграти більш значущу роль у перемозі команди, інші менш значущу, а це, в свою чергу, вимагає диференційованого підходу до їх оцінювання для того, щоб гідно визначити внесок кожного гравця в загальнокомандне досягнення [5, 11, 13, 15].

Тому вивчення та аналіз сучасних підходів до оцінки змагальної діяльності в командних спортивних іграх на основі науково-методичної літератури є достатньо актуальним питанням для вдосконалення системи контролю та процесу управління навчально-тренувальною та змагальною діяльністю.

Мета дослідження – проаналізувати сучасні підходи до оцінки змагальної діяльності в командних спортивних іграх на основі науково-методичної літератури.

Методи дослідження – аналіз спеціальної, науково-методичної літератури, аналіз комп'ютерних програм аналізу змагальної діяльності, системний метод, узагальнення та систематизація даних. Використання цих методів дозволили визначити проблемне поле дослідження, отримати загальне уявлення про ступінь розробленості досліджуваної проблеми; вивчити сучасний стан підходів до оцінки змагальної діяльності в командних спортивних іграх.

Результати дослідження.

Командні спортивні ігри – це види спорту, основою яких є різні техніко-тактичні прийоми для враження у процесі протиборства визначеної мети спортивним знаряддям (м'ячем, шайбою та ін.) воріт, кошика, майданчика суперників. Зміст та організація спортивних ігор регламентовані офіційними правилами змагань. Більшість видів спортивних ігор містять комплекси простих природних рухів, фізичних вправ (біг, стрибки, кидки, удари тощо), що виконуються гравцем або партнерами в боротьбі з суперником і спрямовані на створення ігрових ситуацій, які в кінцевому результаті мають забезпечити перемогу. В багатьох видах спортивних ігор спортсмени вступають у безпосередню контактну боротьбу. Широке поширення спортивних ігор обумовлене їх доступністю, відносною простотою змісту та організації, силою емоційного впливу на учасників і глядачів. Існують командні спортивні ігри (наприклад, баскетбол, водне поло, волейбол, гандбол, регбі, футбол, всі види хокею) [2, 4, 5, 8].

Аналіз наукової літератури свідчить, що вчені пропонують розподіляти змагальну діяльність у командних

ігрових видах спорту на наступні ієрархічні рівні [2]:

- рівень володіння індивідуальними техніко-тактичними навичками зі снарядами гри (м'яч, шайба тощо);
- рівень комунікації з партнерами у грі (групові та командні тактичні взаємодії);
- рівень безпосередньої протидії суперників (індивідуальні, групові та командні протидії);
- рівень впливу позазмагальних чинників (суддівство, підтримка глядачів, кліматичні умови тощо);
- рівень інтегрального оцінювання і комплексного контролю показників змагальної діяльності.

Фахівці виділяють [4, 11] системно взаємопов'язані компоненти змагального протиборства спортсменів-суперників:

- морфологічні ознаки організму спортсменів;
- функціональні можливості організму спортсменів;
- психологічні якості і властивості особистості спортсменів, спеціальні знання;
- фізичні здібності, що забезпечують надійність прийомів гри і тактичних дій;
- прийоми гри для ведення змагальної боротьби в нападі і захисті;
- індивідуальні тактичні дії в нападі гравця однієї команди і індивідуальні тактичні дії в захисті гравця іншої

команди – поєднане і навпаки;

- групові тактичні дії в нападі однієї команди і індивідуальні тактичні дії в захисті іншої команди – поєднане і навпаки;

- командні тактичні дії в нападі дії однієї команди і командні тактичні дії в захисті іншої команди – поєднане і навпаки;

- цілісне протиборство команд-суперників у грі, системний прояв усіх компонентів змагальної діяльності.

Характеристика змагальної діяльності у спортивних іграх є провідним компонентом низки наукових напрямків, які пов'язані як з питаннями вдосконалення процесу підготовки спортсменів, підвищенням ефективності змагальної діяльності, так і підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту: вчителів фізичної культури, тренерів, суддів, інструкторів з виду спорту, менеджерів у цій галузі [3, 5, 9, 15].

Структура і зміст змагальної діяльності в баскетболі визначаються спрямованістю на досягнення найвищого для даного гравця або команди результату в офіційних змаганнях засобами техніко-тактичних дій [5].

За даними авторів [1, 9] до переліку чинників, які обумовлюють особливості структурних змін змагальної діяльності, ймовірно належать морфологічні особливості, спеціальна фізична підготовленість, технічна тактична, психологічна підготовленість, вік та спортивний стаж, кваліфікаційні відмінності та ігрова спеціалізація.

Вивчення змагальної діяльності в баскетболі, встановлення її основних компонентів забезпечення і реалізації є актуальною проблемою в теорії і практиці баскетболу. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє розширити діапазон аналізованих показників, підвищити кількість і якість реєстрованих даних, необхідних для розуміння процесу гри [11, 12].

В ході аналізу науково-методичної літератури було визначено різні підходи до оцінки змагальної діяльності у таких видах спорту, як баскетбол, футбол, гандбол.

У баскетболі на сьогодні гравцям високого класу в ігровому сезоні доводиться брати участь у великій кількості матчів, турнірів, кубкових поєдинках, виступати за національну збірну команди своєї країни у великих міжнародних змаганнях, де кожна окрема гра має важливе значення для загального результату виступу в сезоні. Робити висновок про успішність ігрових дій спортсмена на підставі виступу в декількох матчах передчасно. Оцінка змагальної діяльності спортсменів повинна здійснюватися за підсумками всього сезону [1].

Всі показники змагальної діяльності, які сьогодні використовуються для її оцінки, так чи інакше можна віднести до однієї з двох складових характеристик гри, кількісної або якісної. У представленій системі аналізу всі критерії і показники були умовно розділені саме за цим принципом. Це дві сторони одного процесу, вони відображають різні особливості, проте повинні застосовуватися при оцінюванні паралельно, доповнюючи один одного, що дозволило створити цілісне уявлення про специфіку змагальної діяльності команди і спортсменів [1, 5, 10, 11]. Запропонована в даній роботі структура аналізу і оцінки може бути використана і в інших ігрових видах спорту (футбол, гандбол, хокей та ін.), з огляду на схожість основних структурних елементів змагальної діяльності та системи спортивних змагань у змагальному періоді підготовки.

Сьогодні існує безліч різних варіантів оцінювання ефективності змагальної діяльності в баскетболі. Це розробка і використання модельних характеристик техніко-тактичних дій спортсменів, математичні розрахунки інтегральних індексів оцінки дій спортсменів в матчі, експертне оцінювання ефективності гри спортсменів. Для якісної оцінки гри фахівці можуть застосовувати будь-який з них. У даній роботі були досліджені і продемонстровані сильні і слабкі сторони кожного із способів оцінювання [11].

Результати проведених досліджень показали, що процес оцінювання змагальної діяльності повинен враховувати різні чинники, які можуть вплинути на підсумкову оцінку спортсмена. Одним з таких факторів є сила протистояння суперника в матчі. Слабкий або, навпаки, сильний суперник може значно вплинути на ефективність дій баскетболістів у матчі. Можливо, завдяки впливу саме цього чинника були отримані досить суперечливі дані при спробі зіставити рівень спортивної майстерності команд і спортсменів з різних країн і континентів, які не зустрічалися між собою, за різними якісними критеріями оцінки [1, 5, 6, 10].

Баскетбольна команда складається зі спортсменів різного віку, різниця у віці між окремими гравцями може бути понад двадцять років, що, звичайно, істотно відбивається на їх змагальній діяльності та специфіці проведення всього

ігрового сезону. Отримані в цьому дослідженні результати дозволили виділити в складі баскетбольної команди високого класу наявність трьох основних вікових категорій: 1) молодь (17-22 роки), ігрова зрілість (23-32 роки), дорослі спортсмени (33 і вище). Найбільш ефективно на майданчику діють баскетболісти у віці 23-32 років, саме вони проводять більшу частину ігрового часу, виступають в більшій кількості матчів в ігровому сезоні, частіше за інших виходять у стартовому складі на поєдинок. Досить низькі показники у молодих гравців, які тільки потрапляють в команду майстрів і не мають необхідного досвіду виступу на високому рівні. Зрозуміло, що ця обставина неодмінно потрібно враховувати при проведенні аналізу і оцінки їхньої гри [1, 5, 10].

Певний вплив на специфіку змагальної діяльності надає ігрова спеціалізація баскетболістів, що проявляється в різному рівні реалізації ними техніко-тактичних дій і виконуваних рухових завдань в матчі [10, 11].

Проведені дослідження також показали, що баскетболісти, які виступають за клуби НБА, мають більш високі показники проведеного ігрового часу на майданчику в сезоні, виступають в більшій кількості матчів, мають вищий індекс щільності ігор і часом у кілька разів перевершують за даними показниками європейських і вітчизняних спортсменів. Особливо яскраво подібна перевага відзначається у відомих американських спортсменів, які є лідерами своїх команд, причому як в рамках одного ігрового сезону, так і всієї професійної кар'єри гравця. Поряд з якісними критеріями оцінки змагальної діяльності в роботі обґрунтовується і підтверджується необхідність використання кількісних показників для оцінювання дій спортсменів в ігровому сезоні, які дотепер часу практично не використовувалися фахівцями [1, 10, 13].

Виявлено, що одним із сучасних методів реєстрації змагальної діяльності в НБА є система SportVU. Одним з основних елементів системи SportVU є робота шести камер, закріплених на підвісних конструкціях залу, по три з кожної половини майданчика (рис.3.4.). Шість камер, що працюють синхронно, дозволяють з частотою 25 кадрів в секунду створювати у тривимірній площині безперервну картину переміщень баскетболістів і м'ячі протягом всього матчу. З огляду на той факт, що загальна тривалість баскетбольного матчу в NBA становить 48 хвилин, система SportVU «Player Tracking» встигає зробити 72000 кадрів за гру. Кожен кадр автоматично передається на комп'ютер, який акумулює дані і видає інформацію про переміщення гравців і вчинених ними дія. Алгоритм роботи системи SportVU «Player Tracking» отримав назву ICE Platform. Завдяки оперативності роботи системи і доступності одержуваних даних тренери і гравці можуть в режимі гри отримувати цінну інформацію про свої дії і дії суперника в матчі, використовуючи при цьому комп'ютер або iPad [1, 13].

Безмиловим М.М. [1] проаналізовано систему SportVU «Player Tracking», що дозволяє збирати велику кількість різноманітних даних про переміщення, єдиноборства та ігрових прийомах баскетболістів.

До першої групи показників можна віднести характеристики переміщень баскетболістів (швидкість, дистанція, траєкторія, точки виконання кидків м'яча та ін.). Показники, які відображають володіння м'ячем (час володіння, ведення м'яча і ін.), можуть бути віднесені до другої групи. До третьої групи, на наш погляд, слід віднести поточні техніко-тактичні дії баскетболістів і єдиноборства (боротьба за підбори м'яча, передачі м'яча, кидки після ведення, кількість заблокованих спроб атаки кошика та ін.). Автор наголошує, що зазначені показники не вичерпують весь той спектр даних, які можуть бути зареєстровані за допомогою впровадженої технології. Однак і цієї інформації цілком достатньо для того, щоб зробити спробу вивчити особливості змагальної діяльності баскетболістів завдяки тим показникам, які дотепер часу залишалися поза увагою вчених. Цікавими видаються дослідження, спрямовані на виявлення особливостей переміщень гравців різного амплуа і кваліфікації в матчі, їх швидкості руху, впливу віку гравців на характер їхньої гри, встановлення залежності між структурою функціональної підготовленості та руховою активністю гравців в матчах і багато іншого [1].

Дослідження Е.Ю. Дорошенка [2] свідчать, що контролю змагальної діяльності приділено багато уваги з боку науковців. Необхідно відзначити, що для орієнтації й корекції тренувального процесу юних, а також дорослих, але недостатньо кваліфікованих спортсменів, особливо висока ефективність використання узагальнених і групових моделей змагальної діяльності.

Для спортсменів високого класу, що мають яскраво виражені індивідуальні риси, свій стиль і манеру ведення гри, часто використовується переважна орієнтація не стільки на узагальнені модельні дані, скільки на розвиток індивідуальних показників, що супроводжується, в разі необхідності, усуненням існуючих диспропорцій в різних сторонах підготовки. У зв'язку з цим на етапі вищої спортивної майстерності при підготовці спортсменів високої кваліфікації особливо актуальною є розробка індивідуальних модельних характеристик змагальної діяльності [11, 12].

Аналіз сучасних даних науково-методичної літератури, що характеризують контроль змагальної діяльності у командних ігрових видах спорту, також свідчить, що основною тенденцією до формування її оптимальної структури є виражена орієнтація на збільшення інтенсивності змагального процесу в усіх його структурних утвореннях [5, 15].

Також існує визначення, що змагальна діяльність баскетболіста – не просто сума окремих прийомів захисту і нападу, а сукупність дій, об'єднаних спільною метою в єдину динамічну систему [9]. Правильна взаємодія гравців команди – основа колективної діяльності, яка повинна бути спрямована на досягнення спільних інтересів команди і спиратися на ініціативу і творчу активність кожного гравця.

Кожен гравець повинен не тільки нападати, але й активно захищати свій кошик. Щоб перехопити м'яч у суперника або не дати йому можливості зробити кидок, необхідно своєчасно і правильно реагувати на всі його дії, враховуючи розташування гравців команди супротивника, партнерів та місцезнаходження м'яча. Ігрова діяльність баскетболіста базується на стійкості і варіативності рухових навичок, рівні розвитку фізичних якостей, стан здоров'я та інтелекту гравців [5, 9].

Дослідження Р.О. Сушко [9] засвідчили, що інформативними показниками, які входять до комплексу оцінки техніко-тактичних дій висококваліфікованих баскетболісток у захисті та нападі з урахуванням ігрового амплуа, є:

- у захисті: відбирання м'яча, протидія гравцю, перехоплення, передачі, блок-шоти, підбирання м'яча на своєму щиті, фоли;

- у нападі: кидки м'яча у кошик, штрафні кидки, триочкові кидки, кількість набраних очок, підбирання м'яча на щиті суперника, результативні передачі, фоли суперника при протидії гравцю.

Провідними показниками техніко-тактичних дій для висококваліфікованих баскетболістів різного амплу є:

- розігруючий та атакуючий захисник – триочкові кидки, результативні передачі, перехоплення;
- «легкий» і «важкий» форварди – триочкові та двоочкові кидки, підбирання м'яча, результативні передачі;
- центровий гравець – підбирання м'яча, блок-шоти, двоочкові та штрафні кидки.

М.М. Безмилов [1, 10] з метою контролю змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів у якості інформативних рекомендує використовувати наступні техніко-тактичні дії та показники: реалізація двоочкових кидків (спроби, влучання відсоток), реалізація триочкових кидків (спроби, влучання, відсоток), реалізація штрафних кидків (спроби, влучання, відсоток), перехоплення м'яча, результативні передачі м'яча, підбирання м'яча у захисті і нападі, втрати м'яча, блок-шоти м'яча, фоли, показник ефективності.

Дослідження О.О. Мітової [7] виявили відмінності в показниках змагальної діяльності між баскетболістами різного віку, які виступають за команди суперліги. Встановлено слабкі сторони інтегральної підготовленості баскетболістів 17-19 років при переході до команд суперліги у порівнянні з досвідченими – кількість зіграного часу; кількість втрат м'яча; ефективність середніх кидків; ефективність дальніх кидків; кількість перехоплень м'яча, кількість набраних фолів.

Отже, аналіз різних методів контролю змагальної діяльності спортсменів у командних спортивних іграх на різних етапах багаторічної підготовки свідчить про наявність різних методик та алгоритмів контролю, а також аналізу параметрів змагальної діяльності, однак відзначається переважна більшість їх застосування для гравців більш високої кваліфікації, а спеціально розроблених методів та критеріїв контролю для юних баскетболістів не виявлено.

Відзначається, що в українських змаганнях йде застосування комп'ютерних програм, які передбачені для кваліфікованих дорослих баскетболістів, а це не завжди дає об'єктивну оцінку інтегральної підготовленості юних баскетболістів, не розкриває повністю набутого тренувального ефекту, не відповідає навчальному матеріалу конкретно визначеного року навчання в ДЮСШ, не виявляє детальних помилок, притаманних конкретній віковій категорії спортсменів [3].

Висновки. Отже, в ході аналізу науково-методичної літератури виявлено резерви для подальших наукових розробок з даного напрямку, а саме до розробки системи комплексного контролю змагальної діяльності юних баскетболістів, підґрунтям до якої повинні бути:

- сучасні тенденції розвитку дитячо-юнацького баскетболу (зміни правил гри, спеціальний регламент змагань з урахуванням вікових особливостей, календар змагань протягом річного циклу, обсяг ігор);
- неузгодженість змісту сучасних техніко-тактичних дій з контрольними тестами (вивчається одне – контролюється інше);
- відсутність диференційованого підходу до підбору тестів залежно від віку та етапу підготовки, періоду річного циклу;
- відсутність комплексної оцінки спеціальних здібностей, що впливають на ефективність змагальної діяльності (оцінка теоретичної підготовленості, психологічного стану, спеціальної психологічної підготовленості);
- відсутність програми оцінки техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності, розробленої спеціально для контролю опанування діями з урахуванням завдань етапу багаторічної підготовки юних баскетболістів та специфічних особливостей командної гри.

У цьому дослідженні була зроблена спроба визначити базові елементи подібної системи, яка, безумовно надалі може бути вдосконалена та розширена.

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні єдиної науково обґрунтованої системи аналізу та оцінки змагальної діяльності баскетболістів в ігровому сезоні, яка дозволить максимально наблизити дослідника до отримання точних даних, що відображають особливості виступу спортсменів, як в окремо взятому матчі, так і в ігровому сезоні в цілому.

Література

1. Безмилов М., Шинкарук О. (2020). Тенденції та актуальні проблеми підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Твори». 9(28):112-131. (in Ukrainian).
2. Дорошенко ЕЮ., Сердюк ДГ., Мітова ОО. Удосконалення техніко-тактичних дій висококваліфікованих гандболістів: проблеми, пошуки, шляхи вирішення. [монографія]. Запорозжє, 2016. 312 с. (in Ukrainian).
3. Івченко ОМ. (2019). Комплексний контроль підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки [дисертація]. Дніпро. 327 с. (in Ukrainian).
4. Костокевич ВМ, редактор. (2018). Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації [колективна монографія]. Вінниця: ТОВ «Планер». 418 с.
5. Мітова О.О. (2022) Теоретико-методичні основи контролю в командних спортивних іграх в процесі багаторічної підготовки. [монографія]. Дніпро. 2022. – 396 с. (in Ukrainian).
6. Мітова О., Шинкарук О. (2022). Обґрунтування підходу до формування системи контролю у командних спортивних іграх. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 1. 191-200. (in Ukrainian).
7. Мітова О.О. (2004). Інтегральна підготовка молодих баскетболістів 17-19 років при переході у команди суперліги. дисертація. канд. наук. Дніпро.– 250 с.
8. Савченко В, Долбишева Н, Малойван Я. (2017). Комплексне вдосконалення фізичної та техніко-тактичної підготовленості висококваліфікованих волейболісток з порушенням опорно-рухового апарату. *Спортивний вісник*

Придніпров'я. 1. 135-142. (in Ukrainian).

9. Сушко Р.О., Мітова О.О., Дорошенко Е.Ю. Змагальна діяльність висококваліфікованих гравців у баскетболі. навч. посібник. – Дніпропетровськ. – 2014. – 162 с. (in Ukrainian).

10. Bezmylov M., Shynkaruk O., Griban G., Semenov B., Yudenko O., Lytvynenko A., Otroshko O., Kholchenkova N., Kurtova H., Kostenko M., Osmanova A. (2022). Peculiarities of physical fitness of 17-20 years old basketball players taking into account their playing role. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 10(6), 1163-1172.

11. Doroshenko E., Sushko R., Koryahin V., Pityn M., Tklich I., Blavt O. (2020). The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. *Human Movement*. 2019. vol.20(4). P.33-40.

12. Doroshenko E., Sushko R., Shamardin V., Prykhodko V., Shapovalova I., Yeliseieva D., Demidova O., Yakovenko A. Analysis of the competitive activity structure of skilled female basketball players. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ* 20 (4), 219-227.

13. Giorgio Gandolfi. *NBA Coaches Playbook. Techniques, tactics, and teaching points*. Human Kinetics. 344 p.

14. Mondoni M. *General guidelines of minibasketball*. Italy, Roma, 2020. 120 p.

15. Tyshchenko V, Lisenchuk G, Odynets T, Cherednichenko I, Lytvynenko ., Boretska N, Semeryak Z. (2019). The concept of building control for certain components of the system for training handball players. *Journal of Physical Education and Sport*.19(4):1380-1385.

References

1. Bezmylov M., Shynkaruk O. (2020). Tendentsii ta aktual'ni problemi pidgotovki basketbolistiv visokogo klasu v suchasnikh umovakh globalizatsii ta populyarizatsii basketbolu. *Fizichna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsii: zbirnik naukovikh prats'*. Vinnitsya: TOV «Tvorii».;9(28):112-131. (in Ukrainian).

2. Doroshenko E.Yu., Serdyuk DG., Mitova OO. *Udoskonalennya tekhniko-taktichnikh dii visokokvalifikovanikh gandbolistiv: problemi, poshuki, shlyakhi virishennya*. [monografiya]. Zaporozh'e, 2016. 312 s. (in Ukrainian).

3. Ivchenko OM. (2019). *Kompleksnii kontrol' pidgotovlenosti basketbolistiv na etapi poperedn'oi bazovoi pidgotovki* [dysertatsiya]. Dnipro. 327 s. (in Ukrainian).

4. Kostyukevich VM, redaktor. (2018). *Teoretiko-metodichni osnovi upravlinnya protsesom pidgotovki sportsmeniv riznoi kvalifikatsii* [kolektivna monografiya]. Vinnitsya: TOV «Planer»; 418 s.

5. Mitova O.O. (2022) *Teoretiko-metodichni osnovi kontrolyu v komandnikh sportivnikh igrah v protsesi bagatorichnoi pidgotovki*. [monografiya]. Dnipro. 2022. – 396 s. (in Ukrainian).

6. Mitova O., Shynkaruk O. (2022). *Obruntuvannya pidkhodu do formuvannya sistemi kontrolyu u komandnikh sportivnikh igrah*. *Sportivnii visnik Pridniprov'ya*. 1. 191-200. (in Ukrainian).

7. Mitova O. O. (2004). *Integralna pidgotovka molodih basketbolistiv 17-19 rokiv pri perehodi u komandi superligi*. dissertatsiya. kand. nauk. Dnipro.– 250 s. (in Ukrainian).

8. Savchenko V, Dolbisheva N, Maloivan Ya. (2017). *Kompleksne vdoskonalennya fizichnoi ta tekhniko-taktichnoi pidgotovlenosti visokokvalifikovanikh voleibolistok z porushennyam oporno-rukhnovogo aparatu*. *Sportivnii visnik Pridniprov'ya*. 1. 135-142. (in Ukrainian).

9. Sushko R.O., Mitova O.O., Doroshenko E.Yu. *Zmagal'na diyal'nist' visokokvalifikovanikh gravtsiv u basketboli*. navch. posibnik. – Dnipropetrovs'k. – 2014. – 162 s. (in Ukrainian).

10. Bezmylov M., Shynkaruk O., Griban G., Semenov B., Yudenko O., Lytvynenko A., Otroshko O., Kholchenkova N., Kurtova H., Kostenko M., Osmanova A. (2022). Peculiarities of physical fitness of 17-20 years old basketball players taking into account their playing role. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 10(6), 1163-1172.

11. Doroshenko E., Sushko R., Koryahin V., Pityn M., Tklich I., Blavt O. (2020). The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. *Human Movement*. 2019. vol.20(4). P.33-40.

12. Doroshenko E., Sushko R., Shamardin V., Prykhodko V., Shapovalova I., Yeliseieva D., Demidova O., Yakovenko A. Analysis of the competitive activity structure of skilled female basketball players. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ* 20 (4), 219-227.

13. Giorgio Gandolfi. *NBA Coaches Playbook. Techniques, tactics, and teaching points*. Human Kinetics. 344 p.

14. Mondoni M. *General guidelines of minibasketball*. Italy, Roma, 2020. 120 p.

15. Tyshchenko V, Lisenchuk G, Odynets T, Cherednichenko I, Lytvynenko ., Boretska N, Semeryak Z. (2019). The concept of building control for certain components of the system for training handball players. *Journal of Physical Education and Sport*.19(4):1380-1385.